

Др Бранко Милановић, професор Универзитета града Њујорка

КУДА ИДЕ СВЕТ

Неједнакост између људи и држава, владавина богатих, геополитички интереси и непомирљивост система вредности, миграције, дуга историја ратова и перспективе мира, Украјина и Русија, Кина и Западна цивилизација... Аргументоване процене глобалних трендова сврставају професора Бранка Милановића у круг утицајних економиста, чији радови отварају питања и дају могуће одговоре на најсложеније теме наше садашњости и будућности.

Пише Раденко МУТАВЏИЋ

Фото: Милован Миленковић

У изучавању проблема неједнакости у светским релацијама један сте од најутцајнијих истраживача. Које главне карактеристике, процесе и перспективе издвајате када је реч о глобалној неједнакости данас и какве су њене могуће последице на регионалну и ширу безбедност?

– Пошто се данас много говори о неједнакости, често се претпоставља да је и глобална неједнакост, тј. неједнакост у дохоцима мерена између скоро осам милијарди људи колико данас живи на нашој планети, већа сада него раније. То није случај. Разлог за то јесте убрзање раста Кине и Индије, али и других азијских земаља. Оне су биле (а неке још

увек јесу) сиромашне земље. Чињеница да су њихови дохоци расли у последњих 40 година по двоструко или троструко већој стопи него у богатим земљама Запада, значи да су се разлике, отуда и глобална неједнакост, смањиле. То, пак, не значи да је неједнакост мала. Ту треба разликовати две ствари: ниво неједнакости у свету, који је свакако веома висок, и промену нивоа неједнакости, тј. смањење.

Највећи ефекат ових промена у геополитичком смислу јесте раст значаја Кине. Отуда имамо и парадоксалну ситуацију да побољшање стандарда и смањење сиромаштва у Кини, који су свакако са општељудске перспективе изванредно добре промене, доводе до раста геополитичких напетости, јер водеће силе света (нарочито САД)

Велики технолошки успеси иду заједно са огромним неуспехом људског рода да научи да своја неслагања решава на миран начин. Штавише наш технолошки напредак је у 21. веку отворио и могућност скоро потпуног уништења људске цивилизације.

виде Кину као потенцијалу претњу. С тачке гледишта којом се ја бавим, тј. глобалне неједнакости, раст дохотка у Кини (као и у Индији и другде у Азије или у било ком сиромашном делу света) апсолутно је позитиван феномен. Али, видимо да то није тако схваћено код свих.

Најактуелнија тема је свакако рат у Украјини? Како видите интересе Русије и њену непосредну будућност?

– Нико наравно не зна ни када, ни како ће се рат завршити. Надајмо се што скорије, јер би то било боље и за Русију, и Украјину, и за свет. Што се економије Русије тиче, нисам оптимиста да ће Русија моћи да се врати на позитивне стопе раста у окружењу западних санкција. У Русији се сада често говори о супституцији увоза. То није нова тема. Многе земље су се развиле, у првим фазама, тако што су увоз замениле сопственом производњом. Индустријализација СССР-а тридесетих година прошлог века била је такође мотивисана истим циљем. Али се заборавља (или се не зна) кључна разлика: технолошке основе за Стаљинову индустријализацију биле су западне, тј. резултат увоза западне технологије у СССР. То је била константа руског и царистичког и касније совјетског развоја: покушај да се достигне Запад, употребом напредне западне технологије, али са јефтинијом радном снагом. Тако је уосталом и Кина напредовала. Али сада, без укидања санкција, такав развој за Русију је једноставно немогућ. Ту кључну разлику треба имати у виду када се оцењује могућност економског развоја Русије у наредном периоду.

Колико је западна цивилизација у опадању и какве последице то може имати на стабилност САД, Европе и света?

– У економско-аритметичком смислу раст Азије, и како смо већ видели Кине, јесте „науштрб“ Запада. Учешће друштвеног производа Кине у светском је 1988. године износило 4%. Тада је учешће САД било 20%. Сада је учешће Кине 22% (значи скоро једна четвртина свих роба и услуга се производи у Кини), а америчко је тек 16%. Те цифре су јасне.

Али, да ли се ради о неком цивилизацијском опадању? То је тешко рећи.

ГЛОБАЛНА НЕЈЕДНАКОСТ

„Настављајући изузетно важан рад на емпиријском истраживању глобалне неједнакости, Бранко Милановић проширује своје досадашње анализе да би поставио темеље за теоријски засновано разумевање еволуције неједнакости... Хоћемо ли живети у свету великих класних разлика или огромних доходних јазова између земаља? Хоће ли светом управљати један проценат најбогатијих или проширена глобална средња класа?“ (Џозеф Стиглиц, Универзитет Колумбија)

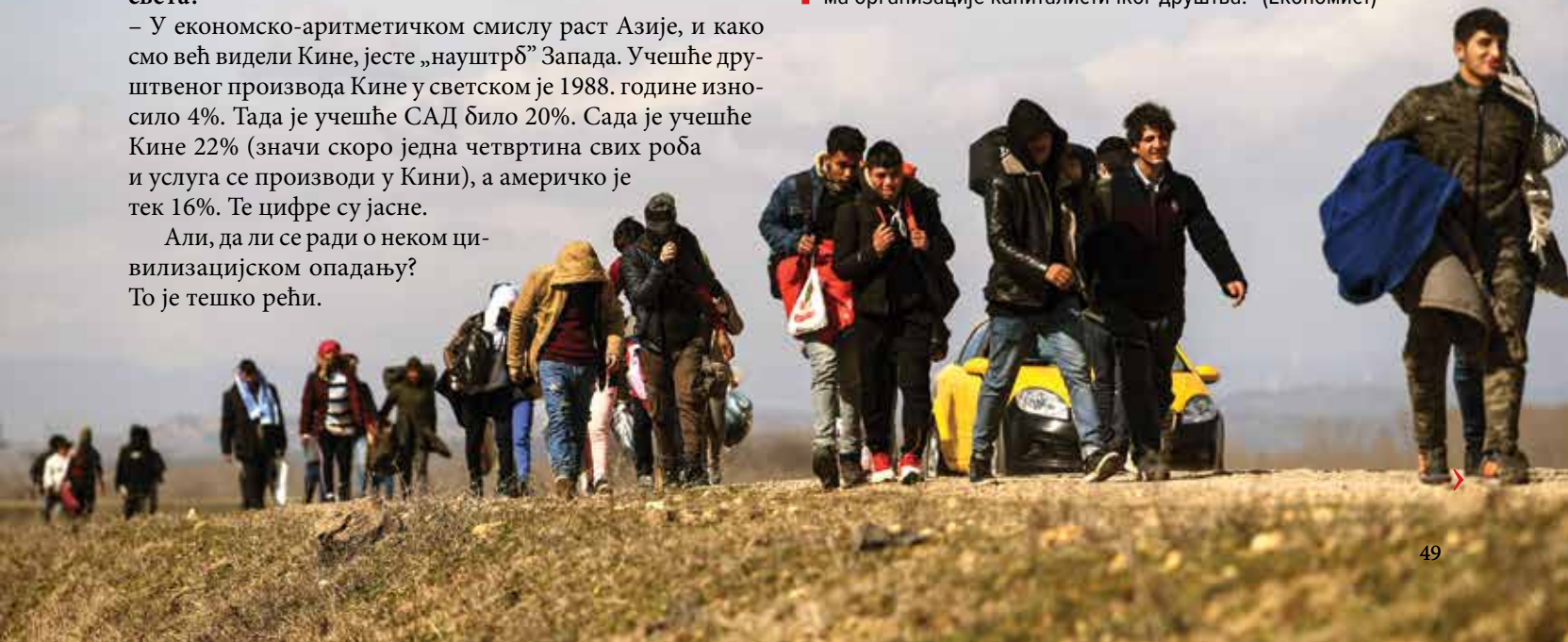
„У овој фасцинантној књизи Милановић успешно артикулише подручје истраживања неједнакости унутар и између земаља на најјаснији могући начин. Обавезно штиво.“ (Тома Пикети, Париска школа економије)

„У *Глобалној неједнакости* Милановић наставља вишедесенијско истраживање прошлости, садашњости и будућности неједнакости унутар и између земаља, као и у свету у целини... Ова књига ће учврстити репутацију коју је Милановић стекао као један од најумнијих и најпродуктивнијих истраживача проблема неједнакости.“ (Ангус Дитон, Универзитет Принстон)

КАПИТАЛИЗАМ, САМ

„Бриљантан наставак капиталне књиге *Глобална неједнакост*. На основу резултата сопствених истраживања и уобичајено широких историјских увида, Бранко Милановић отвара нека од кључних питања о нашој будућности.“ (Гордон Браун, бивши премијер Велике Британије)

„Водећи експерт за проблеме економске неједнакости упозорава нас да то што је капитализам успешно потиснуо све ривалске економске системе не значи да је будућност либералних демократија осигурана. Аморална потера за профитом у либералним капиталистичким друштвима урушава етичке норме на којима отвореност и демократија почивају... Исти тренд сада прети да нас приближи ауторитарнијим облицима организације капиталистичког друштва.“ (Економист)

СА БЛОГА БРАНКА МИЛАНОВИЋА

<http://glineq.blogspot.com/>

Перспектива владавине богатих

Локална владавина најбогатијих и глобална владавина најмоћнијих толико су идеолошки укоренење да се чини да нема изгледа да у догледно време дође до промене и остварења једнакости између људи и држава. Дobar део одговорности носе тривијалисти, интелектуална елита која је дефинисала, промовисала и бранила погубну идеологију неједнакости. Безнађе захвата не само садашњост у којој стрепимо од истребљења дела човечанства него и будућност која нас чека. Прогресивна мисао је обезвређена, изобличена, искорењена. На свет се спушта мрак средњег века, овог пута у име „слободе“.

Шансе за мир у свету

Садашњи рат (у Украјини) нам показује да је сложеност света, његовог културног и историјског „пртљага“ велика и да је идеја да ће један тип система на крају сви прихватити заблуда. То је заблуда чије су последице крваве. Да бисмо имали мир, морамо научити да живимо прихватајући различитости. Ове разлике нису тривијалне разлике, које иду под садашњим називом отворености за разноликост, у начину одевања, у нашим сексуалним преференцијама или у храни коју једемо. Разлике које морамо прихватити и са којима треба да живимо много су фундаменталније и односе се на начин на који друштва функционишу, у шта верују и шта мисле да је извор легитимитета њихових влада... Ако задржимо погрешно уверење да свако ко није „као ми“ на неки начин је мањкав или није свестан да би му било боље да буде „као ми“ – то ће остати извор бескрајних ратова.

Кина и земље у развоју

У кинеском систему развој инфраструктуре се врло брзо наметнуо као једна од најделотворнијих политика. Почетком двехиљадитих година у Кини није било брзих возова. Данас Кина има највећу мрежу брзих возова на свету са више од 24.850 миља

постављених пруга. Капацитет теретних возова који повезују Кину и Европу (пролазећи кроз транзитне дестинације, укључујући Казахстан и Русију) растао је по годишњој стопи од 70 одсто. Недавна блокада Суецког канала показала је колико су такве везе важне. Отуда није изненађење то што Кина у преговорима са земљама у развоју наглашава значај развоја инфраструктуре. Уз такву препоруку Пекинг нуди и новац кроз иницијативу „Појас и пут“ и Азијску инвестициону банку за инфраструктуру, у којој Кина има доминантну улогу. Мање развијене земље цене чињеницу да им Кина нуди нешто опипљиво што ће донети економску корист, како у непосредној, тако и у даљој будућности. Такође, Кина експлицитно примењује политику избегавања мешања у унутрашњу политику земаља прималаца. Многе земље радије бирају кинески приступ уместо онога што нуде Сједињене Државе – прво, зато што тај приступ не доводи у питање њихов политички систем, и друго, зато што им осигурава бржи економски раст. У поређењу с Вашингтоном, Пекинг нуди више новца и мање предавања.

Геополитика и системи вредности

Геополитички и идеолошки сукоби залазе у опасне воде када се пренесу на терен вредносних система. Обично се геополитички сукоби могу решити, и кроз историју су много пута решавани, изналажењем одговарајуће формуле за успостављање равнотеже моћи. Исто важи за економска и идеолошка надметања. У неким случајевима то је корисно за остатак света, јер у настојању да дају што бољу понуду обе стране поклањају више пажње глобалним проблемима као што су сиромаштво, миграције, климатске промене, пандемије и слично. Али ако једна страна поверује да су у њој отелотворене вредности потпуно неспојиве са вредностима које заступа друга страна, тешко је замислити како се на дужи рок сукоб може избећи. Компромиси су могући у сукобу интереса, али не и у сукобу различитих система вредности... Формализација сукоба приморава земље остатка света да одаберу страну, допадало се то њима или не.

Запад још предњачи у технологији и културном утицају. Поред тога, треба погледати на ствари у историјској перспективи. Период велике несразмере у моћи између Запада и остатка света почео је тек у 16. веку освајањем Америке, и касније Африке и дела Азије. Али, пре тога су и економска и војна моћ Запада и Азије биле отприлике једнаке. Кина и Индија су у средњем веку биле развијеније него Западна Европа. Ми се сада постепено враћамо на такав однос снага.

У овом несигурном и немирном времену шта може очекивати Србија? Куда води пут, или путеви, извесније будућности?

– За Србију је, по мом мишљењу, кључно да остане на јасном и принципијелном становишту: прво, Србија у потпуности поштује сва правила Уједињених нација, и друго, Србија се не меша, ни економски, ни информативно, ни војно, у конфликте који се ње не тичу. То пак значи да Србија остаје потпуно отворена за економску сарадњу са свим земљама: Европском унијом, Русијом, Америком или Кином.

Такав јасан став, базиран управо на повељи Уједињених нација треба разликовати од онога што се некад, по мом мишљењу погрешно, схвата као политика приклањања једној или другој страни, или лавирања у садашњем конфликту Русије и НАТО-а. Србија се у међународној политици приклања једино општим правилима УН и наравно, у економији, следи своје интересе.

За младе људе посебно је интересантна Ваша процена да две трећине будућег дохотка детета одређује место рођења, а свега 20 процената друштвени слој којем припада његова породица?

– То је заиста занимљив налаз базиран управо на резултатима анализе глобалних доходака. Тај резултат последица је још увек великих разлика у просечним доходима између различитих земаља. Чињеница је да исти радник на истом послу зарађује неколико пута више (мерено у стварним добрима или услугама) ако ради у развијеној европској земљи у односу на рецимо афричке земље. Те разли-

Бранко Милановић рођен је 24. октобра 1953. године у Паризу. Завршио је Економски факултет у Београду, где је и докторирао 1987. на тему неједнакости у СФРЈ. Специјалиста је за питања сиромаштва у свету, неједнакости у расподели дохотка и социјалне политике. Радио је у Истраживачком одељењу Светске банке, Карнегијевој фондацији у Вашингтону, а сада је професор на Универзитету града Њујорка.

Одабрана дела: *Либерализација и предузетништво* (1989), *Економске неједнакости у Југославији* (1990), *Распадање светова: мерење међународне и глобалне неједнакости* (2005), *Богаташи и сиромаси: кратка и необична историја неједнакости* (2012), *Глобална неједнакост: нови приступ за раздобље глобализације* (2016), *Капитализам, сам: будућност система који влада светом* (2019).

За Србију је, по мом мишљењу, кључно да остане на јасном и принципијелном становишту: прво, Србија у потпуности поштује сва правила Уједињених нација, и друго, Србија се не меша, ни економски, ни информативно, ни војно, у конфликте који се ње не тичу. То пак значи да Србија остаје потпуно отворена за економску сарадњу са свим земљама: Европском унијом, Русијом, Америком или Кином.

ке су, као што свакодневно видимо, један од главних покретача миграција.

Са глобалне тачке гледишта миграције су пожељне: оне доприносе повећању доходака миграната (што је очигледно) и вероватно земаља где се они селе. Али, оне имају и своје политичке и културолошке последице. Такође, један део домаћег становишта може да буде погођен губитком радних места и смањењем плата услед веће конкуренције. Тако се код миграција сукобљавају два начела: начело глобалног бољитка и начело самоопредељења народа на својој територије, што укључује и право одбацивања миграната. Управо ту дилему видимо у земљама Европске уније и САД.

Колико наука може да утиче да свет буде боље место за живот, пре свега обичних људи? Време се „убрзава“, наука и технологија напредују, али се судбине људског рода споро мењају...

– Енглески историчар Ерик Хобсбаум је 20. век назвао веком екстрема: с једне стране, имали смо велики напредак у технологији, повећању дохотка, смањењу смртности, бољем образовању. Али, с друге стране, имали смо пораст ратова, никада ужаснијих него у 20. веку. Ми сада, нажалост, видимо да се таква ситуација наставља: велики технолошки успеси иду заједно са огромним неуспехом људског рода да научи да своја неслагања решава на миран начин. Штавише наш технолошки напредак је у 21. веку отворио и могућност скоро потпуног уништења људске цивилизације. И човек се онда заиста мора запитати: ако наш технолошки развој буде значио да можемо да ликвидирамо људски род на овој планети, зар није било боље да смо остали на нивоу старог Египта или Грчке?

Издвојите кључно раскршће у Вашој академској каријери?

– Тешко је одговорити на ово питање. Неке ствари виде се боље тек много година касније. Одлуке које су некад изгледале као релативно мало важне, касније се виде као кључне. Мислим да је за мене рад у Светској банци, и поред извесних негативних страна, био пресудан. Јер без тога не бих могао да изучавам расподелу светских доходака, па тако ни да радим на темама које су ме увек интересовале, али за које ни подаци, ни методологија нису били лако доступни.!